بسم الله الرحمن الرحیم

د ملا عبدالاحد غریبک (رسالة غریبه)

د طلوع افغان په (۵۴ او ۵۵ اونيزه)قوس ۱۳۹۷ل. ګڼه کې مې د سنځر باميزي په نوم د يوه کندهاري ليکوال يوه مقالوي لکنه زما د ارواښاد نيکه ملا عبدالاحد غريبک اخندزاده د يوه اثر (بياض فقير) په اړوند ولوستله چې هم په زړه پوري او هم ئې ماته ددې لکنې په د بهانې فرصت په لاس راکړ.د سنځر د باميزي ګمنامه شهرت مې پر يوه داسي دوراهي دروي چې له يوې خوا څخه د کورني کتابتون د يوه ناياب اثر په اړوند ئې دا معلومات له کومه کړي، ماخو يواځي د(بياض فقير) له متنه څخه دوه يا درې هغه عکسونه چې دلکنې متن يط د خرقې مطهرې او موى مبارک په اړوند وو او ددواړو مقدسو تاريخي اثار دايښودلو لمړي ځاى يې زړه جامع يادکړئ .خرقه مطهره چې اوس د کندهار ولايت مقام پر مخامخ په لويه پراخه جامع ، تفريحي پارک او شاته ئې د لوړ درشل احمد بابا مقبره ده پرته او موى مبارک په ځلورمه ناحيه کې سر پوښ چهار سو ته څيرمه په کندل خان جامع کې پرته ده . د ښاغلي عبدالله ستوري ته چې زما د کوچنيوالي په دوره کې د مدرسې هم صنفي وو، ورکړي دا مې هم زړه ته نه لويږي چې نومونړي دي پر هغه رساله دا لکنه کړي وي . په بل اړخ د (سنځر) د اسمي کلمې په اړوند چې دا په اغلب ګمان اصلي نوم نه ،بلکې مستعار نوم او د سنځر په اصطلاح کيداى د کاکړو ټبر د سنځر نيکه په قبيله پوري اړوند وي او باميزى د تخلص په توګه د دې له پاره کارولى وى چې ګواکي د باميزو دکوښې به وي . چې خبره را څخه اوږده نه وي نو اړ يم چې د (رساله غريبه) په اړوند خپله دغه لکنه وکړم ، مخکې له دې چې پر رساله ورغېږو که تظاهر نه وي د ملا عبدالاحد اخوند زاده چې ځانته ئې د (غريبک)تر څنګ د کتابونو په څينو شرحو کې د (آريايي، زابلي ، باميزايي، کاکړي، حمزه زائي ، ادازائي) تخلص کارولئ دى د ملاعبدالخالق اخوندزاده طبيب زوى، د عبدالشکور ملااخوند زاده لمسى د ملا محمد شعيب اخند زاده کړوسى، د ملا محمد سليمان اخوند زاده کاکري (استاد ګل بلاد احمد شاهي)کوسى او د ملا عبدالرب اخوند زاده کودى دى.

Ketabton.com

غریبک د(۵۵) کلونو په عمر مړ دی. ابا ئې مينه تر ړوب نوړ د سېخر سيمه ده ، له هغه ځايه يې کورنۍ دافغانستان د پاليسۍ جوړونکي ځوان نيکه (حاجي ميرويس خان) د پاځون پر مهال کندهار ته راغلي دی.

د ارواښاد غريبک په اړوند د علامه عبدالشکور رشاد په زيار په لنډ کې تحقيق سوي اثر (د واصل روښاني څو شعرونه) په (۷،۸،۹)مخونو کې چې د بايزيد رو ښان د بين المللي سمينار په وياړ خپور سوئ کنبل سوي دي :

(د کندهار ښار د باميزو په کوځه کې يو لوى مسجد شته چې د زړې جامع په نامه مشهور دى او ويل کيږي چې د کندهار د احمد شاهى ښار تر ودانولو پخوا دغه جامع مسجد پر دغه ځاى ودان و. د دغې جامع مسجد د امامت او خطابت چارې د څو پيړيو راهيسې د يوې کاکړې کورنۍ په لاس کې دي چې دغه کورنۍ په کندهار کې د زړې جامع د اخند زاده ګانو په نامه شهرت لري، د دغې کورنۍ يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

متاخر سړي عبدالاحد اخندزاده نومیده چي له خپل نامه سره به ئې (غریبک) هم لیکه او د کندهار له ښو خطاطانو څخه و. غریبک په خپل کورکي یوه داسي مغتمنه کتابخانه درلوده چي په درست کندهار کي ئې ساری ډېر لږ و، ده ته د کتابو د راټولولو هڅه د خپل پلار ملا عبدالخالق اخند زاده څخه پاته وه او د غریبک کتابخانې د دغي کورنۍ د څو پیړیو د علمي او ادبي ذوق نماینده گي یې کوله په (۱۳۲۹) ش کال غریبک مړ سو)

رساله غریبه چي ټول تال ( )مخونه لري صرف( )مخونه ئې په تورو ډک او متباقي ټول مخونه ئې سپین دي چي دا سپین وال د رساله غریبه نا پوراینه له ورایه را پېژني ، موږ په دي پوه کوي چي اروابناد غریبک د ژوند تر پایه په دې نه دی توانیدلئ چي دا کتاب پوره کړي.

د نومورړي کتاب فزیکي ځانگړني په لاندي ډول دي:

۱ : دا کتاب په کلک مجلد پوښ سره پوښلئ دی چي د وقائې پر مخ ئې گلداره د هغه وخت چاپي کاغذ کارولئ د کتاب د جلد د مخ او شا برخه ئې دواړه یو ډول مجلد شین ته ډېر او سور ته ورته رنگ کارول سوئ دی .

۲: د کتاب منځ کاغذي پانگه ئې ټول خام رنگ سپین کاغذ دی.

۳:د پښتی د شا په لومړي مخ کي موښتی دوه دوه توري داسي ترکیب سوي دي چي تر لاندي د ابجد د حساب ۲۷،۱۲،۲۴،۸۲،۲۱،۷۱،۶۳،۵۱،۵۳، او ....عد دونه کښل سوي دي .زه نه پوهیږم چي لیکوال به دا حروف او عددي رقمونه په اغلب کمان د ابجد او انموذج گمان پر کیږي د څه له پاره کښلي وي؟

د کتاب د لومړی کاغذي ورقي پر لومړي مخ په ډېر میده نستعلیق خط لاندي درې نیم بیته کښل سوي دي :

د دروازه موی سیاه

آمد درویش میمون شاه

بر زنخ موي سیاه مانند دراز گردد.

بیا په غټ دوه پنسله نستعلیق کښل سوئ دی (سید خوب) تر دې لنډي جملې لاندي بیا په یوه نیمه کي (جد، یه ، جو یح جز کا حج کد حط ، کن د دیوه کک دو کد در کح ده) کلمات او توري کښلي دی تر لاندي ئې په ایرب ډول په ډېل نایي قلم په نستعلیق خط کښلي دي چي (غریق در بحر فسق و فساد) دا لومړی صفحه همدلته تمامه سوې ده، د کتاب د دوهم مخ پرمنځ په (۵) لیکو کښي په ډېر نازنین نستعلیق او ځای ځای پیچلي مرزائې خط د اهدا په ډول(در کاه آله شرف صدور یافته بود ، در ایمن ساعت بدین قلیل الاستطاعه رسید بموجب کمال فرحت ماني کشت فرمایشي۔ که در باب ... بسر و چشم را که والسلام والاکرام)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې لکنـي پـه اړخ او لمـن کـي بیـا پـه معـاصر بیـک قلـم نـاکـاره د انـارو گلکـاري سـوې چـي د صـفحې مـخ ئـې چټـل کـړئ دی د کتـاب دریـېم مـخ تـر (هـو) کلمـي لانـدي پيچلـئ سـیا مشـق ډېـر ښـکلی مـتن کښـلئ سوئ دی.

څلرمه صفحه ئې هم د متن په تغیر په خطي ډول دریېمي صفحې ته ورته ده .

د پنځمـي صـفحې پـر سر د لیکـي لـه منځـه پـه لانـدي کلمـو سره جملـه سره شروع سـوې ده(بدانکـه کـه حـروف مـده سـه حـرف اسـت الـف سـاکن مـا قبـل مفتـوح واو سـاکن) تـر لانـدي پـه ښـکلی نسـخ خـط کښـل سوي چي: ماشاءالله لم یشا مالم یکن.

تـر دې کښـته بیـا کښـل سـوي : کتـاب عجیبـه مسـمی بـر رسـاله غریبـه اسـت، ایـن کتـاب مسـتطاب در ملـک مـلا عبدالاحـد آخنـد زاده میباشـد هـرکس کـه دعـوه کنـد دعـوه او باطـل میباشـد. تـر دغـه لیکـو کښـته په ارب ډول د صفحې له کښته او لوړ اړخ چي دا لیکه چپې خواته مایله کښله سوې ده:

ذلـت یافـت هرکـه او طماعـت کـرد .بیـا د سر لـه خـوا و کښـته خواتـه د پورتـه نـیم کـوونکئ بـل نـیم بیـت کښـل سـوئ چـي کلمات ئـې دي : غرفت یافت هـر کـه او قناعت یافت.تر دې بیت لانـدي پـه مایـل ډول شـپږ لیکـي د بیتونـو پـه ډول کښـل سـوي خـو شـعر نـه بلکـي د اوداسـه د نیـت پـه هکلـه دی. اخنـد زاده د اوداسـه نیـت داسي کښـلئ دی : نویـت ان اتوضـأ لرفـع الحـدث و اسـتباحة الصـلوة. غریبـک د نومـوړي نیـت پـه دوام کښـلي دي:و نیـت در تـیمم فـرض اسـت بـدین عبـارت بگویـد کـه : نویـت ان اتـیمم لرفـع الحـدث و اسـتباحة للصـلوة ۱۲. داصـفحه نـوره تمامـه ده .د کتـاب پېژنـدني داصـفحه مـوږ تـه څـو مـدارک پـه لاس راکـوي :

الـف : د (کتـاب عجیبـه مسـمی بـر رسـاله غریبـه اسـت) مـوږ پـوه کـوي چـي د (رسـاله غریبـه) د کلماتـو کارونـه د غریبـک پـه نـوم لیکـوال سره د منطقـي ربـط پـر بنسټ غریبـک تـه منسـوبيږي او دا پـه ډاگـه کـوي چـي د دې کتاب لیکوال او مؤلف اروابناد ملا عبدالاحد غریبک اخندزاده دی.

بـا: د پېژنـدني د مـخ ذکـر سـوې برخـه کـي چـي کښـل سـوي (ایـن کتـاب در ملـک مـلا.....) دا روښـانه کوي چي د رساله غریبه د تالیف ، لکني او تجلد درې سره حقوق د غریبک په ملکیت پوري اړوندوي .

د کتـاب شـپږمه صـفحه چـي پـه ښـکلي نسخ مشـقي خـط (بسـم اللـه الـرحمن الـرحیم) کښـل سـوي بیـا تـر لانـدی پـه فـارسي مقدمـه چـي د خـط ډول ئـې ښـکلی نسـتعلیق دی د (بدانکـه اسـعدک اللـه تعـالي فـی الدارین که ایـن کتـاب مشـتمل اسـت بـر دعـا ئیات عجیـب و غریـب مسـمی بـه رسـاله غریبـه نـام نهـاده شـد ....) دا ښئي چي د کتاب برخه پر څو موضوعاتو متمرکزه ده ، چي په لاندي کي روښانه دي .

لـومړی يـې د دعـاؤ ، دوهـم بـاب ئـې د کـوچني اخـتر ، دریـیم بـاب ئـې پـه جسـم کـي جـوهر ، څلـورم بـاب ئـې د قرانکـریم د نصوصـو پـر تعـداد سربیـره پـه قرانکـریم د اعـدادو د ارقـامو او قرانـی کلماتـو او اعرابـو د شـمېر پـه اړونـد را گرځـي تـر د موضـوع وروسـته د کتـاب (یـوه نیمـه) صـفحه چـي (۳)مخـه کيـږي خـالي دي ، وروسـته د صـفحې پـه پیـل کـي کښـل سـوي چـي : اعـداد حـروف ابجـد اینسـت او بیـا د ابجـد انفـرادي حـروف او

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـر لانـدي د حروفـو فـردي حسـابي قيمتونـه پـه حسـابي ارقـامو کښلـي دي . د ابجـد تـر بشـپړ حسـاب وروسـته د دينـي کتـابونو غونـدي پـه حاشـيوي ډول د صـفحې پـر لمـن پـه مايـل ډول د نکـاح خطبـه کښـل سـوې دلتـه زمـا سر نـه خلاصـيږي د ابجـد تـر حسـاب او تـورو لانـدي ولـې د نکـاح خطبـه کښـل سـوې ده . د خـط د مـتن دوام کـه پـه دې برخـه کـي گـورو نـژدې پـر (۸) (۹) موضـوعاتو را گرځـي د کتـاب ۳ صـفحې خـالي او بيـا بلـه د يـوه بل کتاب مقدمه تر (بسم الله ....) وروسته داسي را ځي:

(ترجمـه ديباچـه مسـلم العلـوم بطريـق اختصـار لا بطريـق الطـوال کـما في الکنـد يـا....) د ديبـاچي دغـه ترجمـه د (مسـلم العلـوم)پـه اړونـد فـارسي د هغـه کتـاب د ژبـاړي پـه بڼـه د بـل کتـاب څـرک داسي راتـه روښـانه کـوي چـي د (رسـاله غريبـه) پـه مجلـد کتـاب کـي د ننـه يـو بـل ژبـاړلئ کتـاب دي، د دې کتـاب پـه مـتن کـي (۲۵) پـه سـلو کـي برخـه پښـتو تـه هـه ژبـاړل سـوې ده . د پښـتو ژبـاړي يـوه نمونـه ئـې د مـړي د اسـقاط پـه هکلـه داسي ده (دا مبلـغ پـه فديـه کـي د يـو سـل اتيـا لمونځونـو لـه جانبـه ده دي حـاضر ميـت کـه چيـري پـر ذمـه د دي وي چـه دی عـاجز دی فـی الحـال لـه ادا لـه قضـا څخـه پـه طريقـه د اسـقاط مـا و تاتـه در کـړي دي اخيسـتونکي دي واي ځـما قبـول دي پـه دغـه لفـظ...) تـر پنځـو ډکـو مخونـو بيـا د يـوه منظـوم کتـاب پيلامـه ښکاري .

د دې کتـاب پـه سر کـي تـر (بسـم اللـه ...) وروسـته د (باسـمک الابتـدا يـا فتـاح) پـه شـيرو شـکر سره د عربي او فارسي ژبو په کارونه سره د (الف) په رديف يو حمد په شعر په لاندي بيت سره راځي :

بعد حمد ثنا و مدح خدا

نعمت پيغمبر دليل هدی

تــر پورتــه بيــت لانــدي (۸) بيتونــه د صرفي او نحــوي قواعــدو منظــوم ډول را ښــئي . د دې صــفحې وروسـتی بيت پـه داسي ډول ختميـږي چـي د شـاعر نـوم نـه پکښـي ښـکاري مـوږ دې گونـگ تـه دروي چـي ايـا دغـه منظـوم نيمگـړی کتـاب خپلـه د اروانبـاد ملاعبدالاحـد غريبـک او کـه د کـوم بـل چـا اثـر دی يـوولس مخـو نـه وروسـته د عقائـدو اړونـد د يـوه بـل کتـاب پيلامـه را ښـئي د نومـوړي کتـاب پـه سرکـي هـم پـه ښـکلي نسـخ سـياهي خط(بسـم اللـه ....) او تـر لانـدي پـه مـنظم ډول پـه نسـخي خـط د ايـمان د ارکـانو اجـمالي کلمـه چـي د (کنـزرح) پـه نـوم ده پـه لـومړي بيت کـي داسي ذکـر کړېـده: ((ز بنيـاد ايـمان نـداري خـبر... کنـزرح بـداني شـوي معتـبر) د دې لـومړي مـخ تـر پايـه د موضـوع (۸) بيتونـه پـه پـوره کيـدو ختمـه سـوې د دې کتـاب د دې مـخ نيمـه برخـه بيتونـه پـه شروحـو پوښـل سـوې ده. دا کتـاب هـم د نـورو غونـدي پـه پنځمـه صـفحه نيمگـړی پاتـه سوئ دی.

د رسـاله غريبـه پـه مجلـد مـتن کـي د (ل) پـه قافيـه کـي يـو منظـوم کتـاب پـه (بسـم اللـه ....) سره پيـل دی. دا کتـاب چـي عـربي منظـوم کتـاب دي مجموعـا د (٦٧) بيتـه کتـاب چـي پـر (مـؤمن بـه احکـام ،ايـمان، شرايـط ايـمان ، صـفت ايـمان ، فـرايض شرع ، واجـب الاسـلام ، سـنت اسـلام ، احکـام شريعـت ، مـذهب سـنت و جماعت) بابونو خلاصه سوئ دی ، بيا (۱۷) صفحې خالي پاته دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـر يـادو خـالي صـفحو وروسـته اروابـښاد غريبـک د محمـد غـوث پـه نـوم د يـوه ليکـوال رسـاله ده چـي د ضروري عقايـدو پـه برخـه کـي مشـتمله ده ، پـه خپـل ښـکلي نسـتعليق خـط خطـاطي کړېـده. د رسـالې پـه پيـل کـي تـر (بسـم اللـه .....) وروسـته پـه فـارسي مـتن د عـربي کلماتـو پـه مـتن سره لـومړی د اللـه (ج) سـتاينه ور پسي وروسته پر رسوال لله (ص) درود او بيا د رسالې ليکوال کښلي دي چي :

اما بعـد: (ميگويـد بنـده ضعيف محمـد غـوث بـن سـيد محمـد حسـن قـادري غفـر اللـه تعـالی ذنـوبهما و سـتر فـی الـدارين عيـو بهـا کـه ايـن رسـاله است مشـتمل بـر عقايـد ضروريـه کـه مسـلمان را لازم اسـت ....) نومـوړې رسـاله تـر پنځـو مخونـو دوام کـوي د غريبـک پـه غزانـه کـي مـوږ تـه دغـه نـوې عقيـدتي رسـاله پـه حنيفـي مـذهب کـي د يـوه بـل کتـاب او يـوه بـل حـاکم ليکـوال ځـرک پـه لاس راکـوي زمـوږ ځـوان دينـي علـما او محقيقـين دې تـه اړ بـاسي چـي اړونـد ئـې شـننه او د را سـپړني پـه اړونـد نـور تحقيقـات وکـړي.د دې رسـالې د لومړيـو دوو صـفحو خطـي مـتن پـه تـوره سـياهي او متبـاقي درې صـفحې پـه سره رنـګ داسي خطـاطي سـوي چـي هـره يـوه ئـې د لـومړی هغـې څخـه پرتـه د (۲۰) ليکـو او لـومړی صـفحه ئـې د (۱۵) ليکـو درلـودونکي ده ،د محمـد غـوث قـادري نـومي ليکـوال دغـه رسـاله د اروابـښاد د نـورو ذکـر سـوو پـه پرتلـه دا ښـه والـی لـري چـي د :(ايـمان مـردود ايـمان کـافر اسـت نعـوذ باالـله مـن ذالـک واللـه الهـادي و منـه التوفيـق والرشـاد تمـت تمـام شـد شرح امنت باالله).

د دغـي رسـالې سره پيوسـت پـه پنسـل نسـتعليق قلـم د بشرـي علومـو اړو يـوه رسـاله پـه لانـدي سر ليـک شروع کيـږي : (آئينـه جهـان ــــ و مـرآت العـالم)بسـمه تعـالی: تـر دې لانـدي د (کـره زمـين) پـه سرليـک او تـر هغـه لانـدي د طبيعـي مـوادو د نومونـو نـا مـنظم لـړ ليـک او بيـا د هـري صـفحې لـه پـاره يـو سرليـک او لانـدي د سرليـک د مـوادو د مفرداتـو نومونـه بيـان سـوي دا رسـاله مجموعـا (۲۷) مخـه ده.د دې رسـالې د يـوه سرليـک مـتن د مکتوبـات ربـاني مجـدد الـف ثـاني پـه حوالـه (۱۳۶۳) ه ق مورخـه بانـدي د مهـدي صـاحب ظهـور تـه (۳۷)قمري کلونه پاته دي ښئي.

تـر نومـوړي هـر اړخيـز کتـاب وروسـته د سـپينو پـاڼو پـه ۲۶۲ مـخ کـي د (سـوانح عمريـه) پـه عنـوان د کنـدهار د يـوه پخـواني يونـاني طبيـب دا جـمالي ژوند تفصـيل داسي کښـله کيـږي .ملا محمـد اکـبر طبيـب در بـازار ښـکار پـور بـود کـه هـر کـال ميدانيسـت قبـل از زوال زنـده مـی بـود در بـازار ميکشـد....) د رسـاله غريبـه پـه پـای کـي پـه فـارسي ژبـه د (شروط الصـلوة) مقدمـه کښـل سـوې او نـور پـر دغـه ځـای کتـاب خـتم دی.)د پورتـه لنـډی لکنـي پـه اړونـد اړتيـا وه چـي بايـد د ځوانـو محقيقينـو سره د يـوه ماخـذ پـه معـرفي کـي مرسـته وسي . کـه ژوند باقي وو او برلاسي مو په برخه وه انشاءالله رساله غريبه په مشرح او پښتو ژباړي سره مله خپره سي .

په ادب اودرنښت

ورور مو قران مل غريبک

۱۳۹۷/دلوه /۲۶+

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library